

Ірина ГНІДИК,

*аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) iryna.univer@gmail.com*

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА У США

У статті проаналізовано роль митрополита Андрея Шептицького у процесі становлення ГКЦ у США. Його діяльність у цій площині, особливо візит до Америки у 1910 р., залишається актуальним та малодослідженим питанням. На основі архівних джерел, періодики, української та зарубіжної історіографії досліджено вирішальний вплив Митрополита у творенні повноправної греко-католицької єпархії у США.

Ключові слова: греко-католицький обряд, Митрополит, Церква, емігранти, священники, листи.
Літ. 33.

Ірина GNIDYK,

*PhD student, Modern History of Foreign Countries Department, Lviv Ivan Franko
National University (Ukraine, Lviv) iryna.univer@gmail.com*

METROPOLITAN ANDREY SHEPTYTSKY AND GREEK-CATHOLIC CHURCH IN THE USA

The metropolitan Andriy Sheptytsky's role in the Greek-Catholic Church development process in the USA is analysed in the article. His activity in this aspect, especially a visit to the USA in 1910 year, is actual and not investigated question. On the basis of archive documents, press, Ukrainian and foreign historiography the Metropolitan's decisive influence in the authorized greek-catholic diocese establishment in the USA has been investigated.

Key words: greek-catholic rite, Metropolitan, Church, emigrants, priests, letters.
Ref. 33.

Ірина ГНІДЫК,

*аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Україна, Львів) iryna.univer@gmail.com*

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ И ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКАЯ ЦЕРКОВЬ В США

В статье проанализирована роль митрополита Андрея Шептицкого в процессе становления ГКЦ в США. Его деятельность в этой плоскости, особенно визит в Америку в 1910 г., остается актуальным и малоисследованным вопросом. На основе архивных источников, периодики, украинской и зарубежной историографии исследовано решающее влияние Митрополита в создании полноправной греко-католической епархии в США.

Ключевые слова: греко-католический обряд, Митрополит, Церковь, эмигранты, священники, письма.
Лит. 33.

Постановка проблеми. З часу призначення галицьким митрополитом Андрей Шептицький приділяв особливу увагу українським емігрантам у США і Канаді. Найважливіша потреба переселенців полягала у творенні церковних структур греко-католицького обряду. Саме церква як інституція була для них основою не лише релігійної, а й національної, культурної та освітньої формації, що особливо стало очевидним у чужій країні. Дослідники діяльності Митрополита одностайні у тому, що без його підтримки та активних зусиль не відбувся б процес становлення ГКЦ на цих теренах [28, 112; 31, 52; 30, 351; 1, 87]. Саме завдяки А. Шептицькому у 1907 р. було призначено першого греко-католицького єпископа у США, а в 1912 р. – у Канаді. «Батько заокеанської України» [25,28] адресував українським емігрантам в Америці пастирські листи [9, 10, 11], вів листування зі священниками та мирянами [12, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23], римо-католицькими єпископами Канади і США [16, 24], здійснював поїздки до Ватикану, щоб пришвидшити процес становлення ГКЦ в Америці [30, 351].

Аналіз досліджень. З одного боку, в історіографії не бракує досліджень про діяльність А. Шептицького у площині становлення української еміграції в Америці. Про значення дій Митрополита для українських переселенців у США звернули особливу увагу Богдан Процько, Іван Кащак, Атанасій Пекар, Августин Баб'як тощо. Значно більше публікацій присвячено питанню ролі А. Шептицького у вирішенні проблемних питань церковноорганізаційного життя українців Канади. Це зумовлено ширшою та доступнішою джерельною базою. Натомість роль Митрополита у становленні ГКЦ у США, попри наявні публікації, ще потребує ґрунтовнішого та аналітичного осмислення. Залишається багато невисвітлених «білих плям», існує потреба розширити джерельну базу дослідження на основі матеріалів ватиканських архівів. Зокрема, історіографія подає короткі відомості про візити А. Шептицького до Риму з метою налагодити спірні питання щодо організації церковного життя українців у США, проте детальнішої інформації про перебіг і наслідки цих зустрічей немає. Фрагментарні згадки про ці візити можна віднайти у деяких листах священників, які перебували на той час у Римі. Відомо, що у жовтні 1902 р. Митрополит здійснив поїздку до Ватикану [5, 364]. Зокрема, священник Олександр Улицький у листі від 17 жовтня 1902 р. зазначав, що уточнюється дата «у справі авдієнції нашої депутації у Святішого Отця» і просив, щоб А. Шептицький при виїзді повідомив про час прибуття [22, 1]. Наступного року, наприкінці осені – початку зими, А. Шептицький знову був у Ватикані, про що свідчать листи «прокуратора русинів у Римі» Михайла Яцковського [23]. Разом з листами він пересилав Митрополиту копії з актів Конгрегації Поширення Віри від архівіста священника-каноніка Семадіні (орієнтовно акти з 1700–1719, 1761–1767 рр. [23, 20, 23], далі у листах не зазначено чітко датування цих актів). Ці документи стосувалися «[...]русських справ» і церковної діяльності попередників А. Шептицького на галицькому митрополичому престолі [23, 28зв., 24зв.]. Принагідно можемо припустити, що ця справа дуже віддалено могла стосуватися церковних справ українців в Америці у площині обґрунтування прав греко-католицького обряду на чужій території на прикладі зафіксованих норм у церковних документах. Проте без детального дослідження у ватиканських архівах це припущення залишається лише гіпотезою, адже діяльність Митрополита включала у себе великий спектр питань окрім проблем українців за кордоном.

Як зазначає Б. Процько, петиції, меморандуми та візити Митрополита до Риму у справі становлення ГКЦ у США були частими [30, 351]. До 1907 р. основна проблема полягала у тому, щоб переконати Ватикан, попри неприхильну позицію американського єпископату, у необхідності призначення окремого єпископа для українців греко-католи-

ків у США. Проблема була зумовлена церковною практикою ще від часів Латеранського собору, що на одній території не може бути двох єпископських влад [5, 364]. Митрополиту вдалося знайти відповідні аргументи, і вже у серпні 1907 р. перший єпископ Сотер Ортинський прибув до США. Проте він не мав повної єпископської влади і був залежний від місцевих американських єпископів. З 1907 по 1913 р. головне питання розбудови ГКЦ у США полягало у створенні самостійного єпископства, залежного лише від Ватикану.

Метою статті є проаналізувати роль митрополита Андрея Шептицького у процесі становлення та розбудови ГКЦ у США.

Виклад основного матеріалу. Окрім проблеми канонічного статусу, були ще й інші труднощі. Інформацію про це А. Шептицький вже довгий час отримував з листів парохів українських церков у США. Спостерігався численний перехід у православ'я у результаті сильних москвофільських впливів. За даними одного з американських дослідників, станом на 1906 р. російська православна церква в Америці налічувала 19111 членів, з яких 11794 складали галичани, 6430 – закарпатські українці і лише 887 були етнічними росіянами [27]. Відчутною проблемою був брак греко-католицьких священників. «[...]схизма тут зростає лише найбільше браком священників наших» – зазначав у листі до А. Шептицького священник Єрмі Кароль, котрий прибув до Америки у квітні 1910 р. [15, 27–29].

Серйозною проблемою була опозиційна діяльність проти єпископа С. Ортинського, особливо з боку проугорськи налаштованої еміграції. Свідченням цього є листи до Митрополита греко-католицького пароха з Оліфанту Івана Сендецького (перед від'їздом на місіонерську працю до США був парохом у Золотниках Зарваницького деканату, пробув в Америці з 5 серпня 1909 р. до 27 лютого 1911 р.) [21, 8, 35]. У листі від 23 лютого 1910 р. він писав, що духовенство змушене активно протидіяти протестній акції «мадяронів», які під час своїх зборів шість разів непокоїли С. Ортинського «підлими депешами» і прагненням, щоб він виклопотав у Апостольського Престолу окремого єпископа-«мадярона». Крім цього, вони вислали до Апостольського Делегата і до Ватикану «підлого змісту письмо» [21, 16, 16зв.].

У цій нелегкій ситуації, як це видно з листів С. Ортинського, Митрополита вважали єдиною особою, здатною розв'язати всі численні сторони конфлікту [3, 1]. На його візит покладали великі сподівання: «Всі ми Русини католики особливо вірні з найбільшою радістю чекаєм гостини Вашої Ексцеленції в Америці – напевно се – як з одної сторони скріпити нашого упадаючого духа – а з другої сторони стане сильною перешкодою в ширеню православ'я у нас... о ми вже тепер ходим приготовлені до достойного прийняття найдорожчого нашого Гостя» [15, 27–29].

З метою пошуку шляхів вирішення проблем церковної організації української діаспори А. Шептицький планував здійснити візит до США і Канади ще у 1902 р. (за даними Богдана Казимири і Богдана Процка – у 1900 р.) [4, 102; 30, 350], проте через певні труднощі цю ідею не вдалося реалізувати. У 1907 р. одна з українських газет у США писала, що цілком імовірно разом з новопризначеним єпископом Сотером Ортинським до Америки приїде Митрополит, до чого вирішили особливо підготуватися [33, 55, 56]. Проте єпископ прибув сам. А. Шептицький отримував прохання приїхати до Америки від українських священників і мирян. Для таких відвідин бу потрібен дозвіл з Ватикану, але «[...] відноситися з тим до Риму Митрополит не думав, бо був певний, що відмовлять» [3, 1]. Щойно у 1910 р. з нагоди Євхаристійного конгресу у Канаді Митрополит отримав нагоду здійснити цей задум, адже будь-який єпископ міг відвідати Конгрес без спеціальних ватиканських дозволів.

Невдовзі звістка про майбутній приїзд Митрополита в Америку була подана не лише в українських, а й американських газетах. «[...] про приїзд митрополита Андрея аж роїлося в католицьких, соціалістичних, протестантських та радикальних газетах Сполучених Держав та Канади» [3, 1, 3]. Українські греко-католики в Америці особливо чекали його приїзду. «Тішимося дуже, що Ексселенція сюда приїдуть [...], та й і православні [...] очікують. Ваша Ексселенція зроблять перелом в життю релігійнім тутка в хосен католицизма, бо всі симпатії до них звернені» [21, 27], – писав з цього приводу Іван Сендецький. Не менше очікував сам Митрополит, для котрого «[...]» змога відвідати свою паству, яку гірка доля кинула за морські краї, неначе розширяла його богате серце у любов. Він був рад принести усім потіху та духовну поміч. Був свідомий, що велика часть його пастви знаходиться під такими пастирями, які причалися цього важного уряду задля багатой вовни. Був певний, що добрих утвердить, злих врозумить і що всі вони будуть одним серцем і одними устами хвалити Предвічного Бога і принесуть славу українському народови», – зазначав його секретар брат Й. Гродський [3, 3].

23 серпня 1910 р. о 8 годині ранку близько сорока священників разом з єпископом, головними урядниками Руського Народного Союзу, представниками редакції «Свободи» та натовпом українських емігрантів вийшли зустрічати у порту митрополита Андрея Шептицького. Священики махали капелюхами, і митрополит з усмішкою також підняв свого капелюха. Вітаючись з присутніми, він «[...] утиснув кожному руку у рузвелтівський спосіб» [8, 1]. У порту була значна кількість журналістів, які активно фотографували А. Шептицького. Невдовзі в американських газетах з'явилися статті про нього. Біографічну інформацію журналісти випитували у греко-католицьких священників [3, 4]. «[...] Американці надзвичайно заінтересувались нашим Митрополитом. Вже у вівторок, отже в день Його приїзду, можна було подибати в вечірних ню-йорських газетах цілі шпальти про Митрополита Шептицького; всі ілюстровані газети подали Його портрет, декотрі навіть в архієрейських ризах. Те саме учинили відтак ранішні газети з середи (з 24 серпня) і всі загалом описують з признанем і похвалами Його жите, Його надзвичайну карієру, Його заслуги, Його велике знане, Його поставу, Його приняте в Нью-Йорку (навіть сего, хто що говорив на обідах, даваних в честь Митрополита в Нью-Йорку, не промовчують), а при тім всім подають американські газети загальні відомости про Русинів і гр. кат. Руську Церкву в Америці. (...) Ми знаємо, що до Америки приїжджали кардинали і різні високі достойники Церкви, но о скільки собі пригадуємо, то жаден з них не звертав тут такої уваги, як наш Митрополит. Він робить тут попросту фурори. Митрополит буде в Америці два місяці, і певно, що за той час довідають ся про нас Американці більше, як за цілий сей протяг часу, від коли Русини почали емігрувати до Америки» [8, 4] Головне привітання митрополита відбулося о 8 годині вечора у ню-йоркській греко-католицькій церкві св. Юрія. Люди почали сходитися туди вже від шостої години і в результаті «[...] по год. 7-ій здвиг народа був т а к великий, що поліція мусила замкнути цілу 20-ту улицю між другою а першою авеню, не пускаючи туди ні возів, ані навіть піхотинців, а другий знов відділ поліції мусів робити порядок між товпами перед церквою, аби серед метушні кого не удушено або не розтратовано. Всі же вікна і балькони сумежних з церквою камениць залягли Американці» [8, 1].

Наступного дня в честь митрополита організував обід австро-угорський консул Форстер. Ввечері разом з єпископом і кількома священниками митрополит виїхав до Філадельфії, де пробув 28 серпня неповний день, а після цього відправився до Пітсбургу. 1 вересня А. Шептицький з С. Ортинським виїхали до Монреалю у Канаді, щоб взяти участь у Євхаристійному конгресі. У Канаді вони пробули до 20 вересня [8, 4].

Знаковою подією у часі візиту Митрополита стало освячення першого у США греко-католицького кафедрального собору Непорочного Зачаття Пресвятої Диви Марії. 2 жовтня 1910 р. храм був урочисто посвячений митрополитом А. Шептицьким та єпископом Сотером Ортинським у співслужінні 16 українських священників та при участі високопоставлених осіб римо-католицької ієрархії і священства, більше ніж 50 інших українських священників і великої кількості мирян [31, 67]. З високопоставлених церковних осіб на церемонії були присутні Апостольський Делегат у Вашингтоні архієпископ Діомед Фальконіо, посол Папи Пія X кардинал Вінченцо Ваннутеллі, який вділив усім присутнім папське благословення, американський архієпископ Патрик Раян, єпископ Прендергаст та ін. Марія Климчак, куратор Українського Національного Музею у Чикаго зазначає, що «це було свято і перемога нашої церкви» [6].

Ця подія привернула значну увагу американського суспільства та спричинила зацікавлення візантійським церковним обрядом. Свідченням цього є статті в американських газетах. Одна з них повідомляла, що під час освячення греко-католицького собору у Філадельфії налічувалося більше ніж 100 тисяч людей [26, 1]. «Catholic News» зазначила з цього приводу: «Це було з'єднання греко-католицької та римо-католицької ієрархії і священства в одну урочисту церемонію, якої ніколи перед тим не було у США» [31, 68]. «The Intermountain Catholic» подала відомості, що «Русинська Церква» має особливий обряд, відома як Греко-Католицька, і управляється на основі розпоряджень Папи [32, 1].

Упродовж візиту до США Митрополит разом з С. Ортинським здійснював численні візитації українських церков. Таким чином, А. Шептицький мав нагоду особисто ознайомитися з труднощами церковноорганізаційного процесу. Найгострішою проблемою виявилось опозиційна налаштованість противників С. Ортинського. Зокрема, під час посвячення Митрополитом наріжного каменя для нової церкви у м. Пассаїк, Нью Джерсі, вони організували демонстрацію. 30 листопада 1910 р. з метою якось заспокоїти ці протестні настрої А. Шептицький зустрівся з 37-ма священниками закарпатського походження, які підписали петицію проти С. Ортинського [30, 354]. Вони вимагали призначення окремого єпископа для закарпатських греко-католиків. Митрополит намагався пояснити, що їхні звинувачення проти С. Ортинського є несправедливими, проте опоненти відмовилися слухати такі застереження і, вручивши А. Шептицькому свою петицію, вийшли із залу [29, 368, 369].

Після повернення додому А. Шептицький написав і розіслав до канадських єпископів та префекта Конгрегації Поширення Віри кардинала Готті «Меморіал про русинську справу в Канаді, пересланий Преосвященним Архієпископам і Єпископам Канади» (18 березня 1911 р.). Цей документ, як зазначає дослідник Богдан Казимира, має важливе історичне значення та впливові наслідки для становлення ГКЦ у Канаді [4, 121], проте має важливі ремарки щодо церковних справ у США. Процеси становлення ГКЦ у США і Канаді дещо різнилися як хронологічно, так і тенденційно. Проте спільним питанням залишалося призначення окремого греко-католицького єпископа для українських емігрантів. У США з 1907 р. провадив активну діяльність С. Ортинський, котрий не мав повної юрисдикції, що спричинило йому серйозні труднощі. Натомість у Канаді у цей час взагалі ще не було греко-католицького єпископа. Відповідно, А. Шептицький докладав усіх зусиль для призначення єпископа у Канаді і надання повної церковної юрисдикції для єпископа у США. З «Меморіалу» можна почерпнути інформацію про процеси становлення ГКЦ у США у площині порівняння з Канадою, де, за спостереженням Митрополита, менше труднощів. А. Шептицький спростовує закиди на нібито неуспішну діяльність єпископа С. Ортинського. «Перебувши більше як місяць у ЗДА

й обсервуючи працю Преосв. Ортинського, я можу сказати, що його дотеперішні успіхи більші, ніж його невдачі. Напевне невдачі є, але організація багатьох нових парохій, запис багатьох церков на церковну владу, низка місій, реколекцій для духовенства, підготовка до Малої й Великої Семінарії, дім для сиріт у Філадельфії, придбання й посвячення катедрі – це все діла, які приносять честь Преосв. Ортинському. Коли йде про його невдачі, то треба наперед зазначити, що їх спричинили умовини, яких ми, дякувати Богу, в Канаді не зустрічаємо. [...] Єпископ у ЗДА не має юрисдикції і через те його позиція доволі складна. Вона дає йому більше обов'язків, як сили, щоб їх перевести в життя, а замало авторитету, щоб їх перемогти» [7, 146, 147].

Висновки. Відкритим питанням в історіографії залишається історичне значення візиту Митрополита до Америки. Звісно, неможливо було досягнути моментального вирішення всіх проблем церковної організації українців на цих теренах. Надалі сильні позиції займала опозиційно налаштована до єпископа частина еміграції, причиною чого були мадярофільські та москвофільські впливи. Вони не хотіли слухати аргументів А. Шептицького, прикладом чого стала згадана зустріч 30 листопада 1910 р. у Філадельфії. Проте наслідки візиту Митрополита, на наше переконання, слід шукати в іншій площині. По-перше, відвідини А. Шептицького скріпили українську спільноту у США не лише у плані духовності, а й певної національної ідеї, підтвердженням чого є численні позитивні відгуки, подяки та нові запрошення у листах з Америки, українській та зарубіжній пресі. По-друге, цей візит привернув увагу американської громадськості, місцевого римо-католицького єпископату до повноправності існування греко-католицького обряду та проблем українських емігрантів у США. Свідченням цього є перші шпальти багатьох американських газет, які наввипередки писали про А. Шептицького і посвячення першого катедрального греко-католицького собору у Філадельфії. Присутність архієпископа Патрика Раяна та римо-католицького духовенства під час цієї події засвідчила позитивні зміни у площині сприйняття греко-католиків у США, з чим раніше були серйозні проблеми. По-третє, після цього візиту Митрополит мав конкретні факти і аргументи для переконливої діяльності у напрямі становлення повноправної греко-католицької церковної структури у США і Канаді у діалозі з Ватиканом і американським єпископатом. Яскравим підтвердженням є згаданий «Меморіал». Найважливішим наслідком стало призначення єпископа для українців Канади (1912 р.) та надання повної єпископської влади С. Ортинському (1913 р.). Завдяки цьому відбулася кульмінаційна точка становлення ГКЦ в Америці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баб'як А. Подвиг Митрополита Андрея Шептицького як Апостольського візитатора для українців (1920–1923) і його взаємини з урядом Польщі / А. Баб'як. – Тренто-Больцано, 2013. – 238 с.
2. Блажейовський Д. Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля. Т. II: Київська Вселенська Церква в діаспорі (1751–1988). /Пер. з англ. – Львів: Свічадо, 2000. – 1148 с.
3. Гродський Й. Відвідини Америки митрополитом Андреем в 1910 році (Спомини) // ЦДІ-АЛ. – Ф. 408. – Спр. 1117. – 143 арк.
4. Казимира Б. Митрополит Андрей Шептицький та канадійські українці / Б. Казимира. // Пропам'ятна книга ОО. Василян у Канаді. 50 літ на службі Богові й народові (1902–1952). – Торонто : Видавництво ОО. Василян, 1953. – С. 121–150.
5. Качараба С. Греко-Католицька Церква у США наприкінці XIX – на початку XX ст. : проблеми становлення / С. Качараба // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. – № 21. – С. 361–368.
6. Климчак М. Листи Митрополита Андрея Шептицького та його подорожі до Америки (з архіву Українського Національного Музею в Чикаго). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://>

7. Меморіал про русинську справу в Канаді, пересланий ВПреосвященним Архієпископам і Єпископам Канади // Пропам'ятна книга ОО. Василян у Канаді. 50 літ на службі Богові й народові (1902-1952). – Торонто : Видавництво ОО. Василян, 1953. – С. 121–150.
8. Митрополит Андрей Шептицький в Нью-Йорку // Свобода. – 1910. – Ч. 35. – С. 1.
9. Пам'ятка для руських робітників у Німеччині, Франції, З'єдинених Державах Америки, Канаді, Бразилії та Аргентині. – Жовква, 1912. – 66 с.
10. Пастирське послання до духовенства у справі візитаторів для українців греко-католиків у Канаді і США // Шептицький А. Пастирські послання 1899–1914 рр. – Т. 1. – Львів : АРТОС, 2007. – С. 432.
11. Русинам, осілим у Канаді (1901) // Твори Слуги Божого Андрея Шептицького. Пастирські листи (2.VIII. 1899 р. – 7. IX. 1901 р.). – Т. 1.– Торонто, 1965. – С. 259–268.
12. Центральний державний історичний архів у м. Львів (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 84 (Листи священників зі США з прізвищами на літери «Б-Х» до Шептицького А.) – 181 арк.
13. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 85 (Листи кореспондентів з прізвищами на літери «Б-Я» зі США до Шептицького А.). – 97 арк.
14. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 86 (Листи священника Курилло Костянтина з США до Шептицького А.). – 125 арк.
15. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 151 (Листи священника Єрмі Кароля з Канади і США до Шептицького А.). – 105 арк.
16. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 184 (Листування з римо-католицькими єпископами Америки, Канади, Сирії). – 44 арк.
17. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 178 (Листи священників Кузіва Іллі і Михайла до Шептицького А.) – 61 арк.
18. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 210 (Листи священника Мереньківа Василя до Шептицького А.) – 82 арк.
19. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 229 (Листи священника Петрівського Володимира до Шептицького А.) – 156 арк.
20. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 230 (Листи священників Оруна Захара і Підгорецького Миколи з Нью-Йорка до Шептицького А.). – 37 арк.
21. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 255 (Листи священника Сендецького Іоана до Шептицького А.) – 48 арк.
22. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 283 (Листи священника Улицького Олександра до Шептицького А.) – 17 арк.
23. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 317 (Листи священника Яцковського М. до Шептицького А.) – 47 арк.
24. ЦДІАЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 82 (Листи єпископів і релігійних установ в Америці до Шептицького А.). – 68 арк.
25. Цегельський Л. Митрополит Андрій Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності / Л. Цегельський. – Львів : Видавництво отців Василян «Місіонер», 1995. – 98 с.
26. Receive Papal Blessing at Philadelphia Last Sunday // Kentucky Irish American. – October, 8. – 1910. – P. 1.
27. Elliot Robert Barkan. Immigrants in American History : Arrival, Adaptation, and Integration. – ABC-CLIO, 2013. – 1913 s.
28. Markus V. A Century of Ukrainian Religious Experience in the United States / V. Markus / [edited by Paul R. Magosci]. – Cambridge, Massachusetts, Harvard Ukrainian Research Institute, 1979. – P. 112.
29. Pekar A. Sheptyts'kyi and the Carpatho-Ruthenians in the United States / A. Pekar // Morality and Reality : The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi. – P. 363–374.
30. Procko B. Sheptyts'kyi and Ukrainians in the United States / B. Procko // Morality and Reality : The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi / editor P.R. Magosci. – Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta, 1989. – P. 349–362.

31. Procko B. The Byzantine Catholic Province of Philadelphia: A History of the Ukrainian Catholic Church in the U.S.A. / B. Procko Dissertation presented to the Faculty of Arts of the University of Ottawa through the Department of History as partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. – Villanova, 1963. – P. 52.

32. Szepticki to be Cardinal // The intermountain Catholic. – December, 17. – 1910. – P. 1.

33. Welcoming the newly appointed bishop Soter Ortynsky // Slivka J. Historical Mirror Sources of the Rusin and Hungarian Greek Catholics in USA, 1884–1963. – Brooklyn, N. Y., 1978. – P. 55–57.

REFERENCES

1. Bab'jak A. Podvig Mitropolita Andreja Sheptic'kogo jak Apostol's'kogo vizitatora dlja ukrainciv (1920–1923) i jogo vzaemini z urjadom Pol'shhi / A. Bab'jak. – Trento-Bol'cano, 2013. – 238 s.

2. Blazhejovs'kij D. Berestejs'ka re-unija ta ukrains'ka istorichna dolja i nedolja. T. II: Kiivs'ka Vselens'ka Cerkva v diaspori (1751–1988). /Per. z angl. – L'viv: Svichado, 2000. – 1148 s.

3. Grods'kij J. Vidvidini Ameriki mitropolitom Andrejom v 1910 roci (Spomini) // CDIAL. – F. 408. – Spr. 1117. – 143 ark.

4. Kazimira B. Mitropolit Andrej Sheptic'kij ta kanadijs'ki ukrainci / B. Kazimira. // Propam'jatna kniga OO. Vasilijan u Kanadi. 50 lit na sluzhbi Bogovi j narodovi (1902–1952). – Toronto : Vidavnictvo OO. Vasilijan, 1953. – S. 121–150.

5. Kacharaba S. Greko-Katolic'ka Cerkva u SShA naprikinci HH – na pochatku HH st. : problemi stanovlennja / S. Kacharaba // Ukraina: kul'turna spadshhina, nacional'na svidomist', derzhavnist'. – 2012. – № 21. – S. 361–368.

6. Klimchak M. Listi Mitropolita Andreja Sheptic'kogo ta jogo podorozhi do Ameriki (z arhivu Ukrains'kogo Nacional'nogo Muzeju v Chikago). – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.cupol.lviv.ua/index.php?&id=28&backPID=54&pS=1151701200&pL=2678399&arc=1&tt_news=22521&cHash=bf1fbb4cb1

7. Memorial pro rusins'ku spravu v Kanadi, pereslanij VPreosvjashhennim Arhiepiscopeam i Episkopam Kanadi // Propam'jatna kniga OO. Vasilijan u Kanadi. 50 lit na sluzhbi Bogovi j narodovi (1902–1952). – Toronto : Vidavnictvo OO. Vasilijan, 1953. – S. 121–150.

8. Mitropolit Andrej Sheptic'kij v Nju-Jorku // Svoboda. – 1910. – Ch. 35. – S. 1.

9. Pam'jatka dlja rus'kih robitnikov u Nimechchini, Francii, Z'edinenih Derzhavah Ameriki, Kanadi, Brazilii ta Argentini. – Zhovkva, 1912. – 66 s.

10. Pastirs'ke poslannja do duhovenstva u spravi vizitatoriv dlja ukrainciv greko-katolikiv u Kanadi i SShA // Sheptic'kij A. Pastirs'ki poslannja 1899–1914 rr. – T. 1. – L'viv : ARTOS, 2007. – S. 432.

11. Rusinam, osilim u Kanadi (1901) // Tvoril Slugi Bozhogo Andreja Sheptic'kogo. Pastirs'ki listi (2.VIII. 1899 r. – 7. IX. 1901 r.). – T. 1. – Toronto, 1965. – S. 259–268.

12. Central'nij derzhavnij istorichnij arhiv u m. L'viv (dali – CDIAL). – F. 358. – Op. 2. – Spr. 84 (Listi svjashhenikov zi SShA z prizvishhami na literi «B-H» do Sheptic'kogo A.) – 181 ark.

13. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 85 (Listi korespondentiv z prizvishhami na literi «B-Ja» zi SShA do Sheptic'kogo A.). – 97 ark.

14. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 86 (Listi svjashhenika Kurillo Kostjantina z SShA do Sheptic'kogo A.). – 125 ark.

15. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 151 (Listi svjashhenika Ćrmi Karolja z Kanadi i SShA do Sheptic'kogo A.). – 105 ark.

16. CDIAL. – F. 358. – Op. 1. – Spr. 184 (Listuvannja z rimo-katolic'kimi episkopami Ameriki, Kanadi, Sirii). – 44 ark.

17. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 178 (Listi svjashhenikov Kuziva Illi i Mihajla do Sheptic'kogo A.) – 61 ark.

18. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 210 (Listi svjashhenika Meren'kiva Vasilja do Sheptic'kogo A.) – 82 ark.

19. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 229 (Listi svjashhenika Petrivs'kogo Volodimira do Sheptic'kogo A.) – 156 ark.

20. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 230 (Listi svjashhenikov Oruna Zahara i Pidgorec'kogo Mikoli z N'ju-Jorka do Sheptic'kogo A.). – 37 ark.

21. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 255 (Listi svjashhenika Sendec'kogo Ioana do Sheptic'kogo A.) – 48 ark.
22. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 283 (Listi svjashhenika Ulic'kogo Oleksandra do Sheptic'kogo A.) – 17 ark.
23. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 317 (Listi svjashhenika Jackovs'kogo M. do Sheptic'kogo A.) – 47 ark.
24. CDIAL. – F. 358. – Op. 2. – Spr. 82 (Listi episkopiv i religijnih ustanov v Americi do Sheptic'kogo A.) – 68 ark.
25. Cegel's'kij L. Mitropolit Andrij Sheptic'kij. Korotkij zhittepis i ogljad jogo cerkovno-narodnoi dijial'nosti / L. Cegel's'kij. – L'viv : Vidavnictvo otciv Vasilijan «Misioner», 1995. – 98 s.
26. Receive Papal Blessing at Philadelphia Last Sunday // Kentucky Irish American. – October, 8. – 1910. – P. 1.
27. Elliot Robert Barkan. Immigrants in American History : Arrival, Adaptation, and Integration. – ABC-CLIO, 2013. – 1913 s.
28. Markus V. A Century of Ukrainian Religious Experience in the United States / V. Markus / [edited by Paul R. Magosci]. – Cambridge, Massachusetts, Harvard Ukrainian Research Institute, 1979. – P. 112.
29. Pekar A. Sheptyts'kyi and the Carpatho-Ruthenians in the United States / A. Pekar // Morality and Reality : The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi. – P. 363–374.
30. Procko B. Sheptyts'kyi and Ukrainians in the United States / B. Procko // Morality and Reality : The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi / editor P.R. Magosci. – Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta, 1989. – P. 349–362.
31. Procko B. The Byzantine Catholic Province of Philadelphia: A History of the Ukrainian Catholic Church in the U.S.A. / B. Procko Dissertation presented to the Faculty of Arts of the University of Ottawa through the Department of History as partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. – Villanova, 1963. – P. 52.
32. Szepticki to be Cardinal // The intermountain Catholic. – December, 17. – 1910. – P. 1.
33. Welcoming the newly appointed bishop Soter Ortynsky // Slivka J. Historical Mirror Sources of the Rusin and Hungarian Greek Catholics in USA, 1884–1963. – Brooklyn, N. Y., 1978. – P. 55–57.

Статтю подано до редакції 26.02.2015 р.